

Sociální dimenze volného času

Jarmila Faltýsková

V mnoha civilizovaných demokratických zemích je zdůrazňována důležitost aktivit ve volném čase a neformálních mimoškolních vzdělávacích programů. Jsou chápány jako významný společenský fenomén a jako součást širokého spektra formativních vlivů v oblasti vzdělávání, výchovy, vedení a prevence sociálně negativních jevů širokého okruhu dětí, mládeže a dospělých.

Volný čas v sobě skrývá pro vývoj jedince i společnosti jak pozitivní, tak i negativní možnosti. Ne všechny děti a mládež žijí šťastný, spokojený a zdravý život. Tato skutečnost je markantní a citlivá ve všech městech a zejména těch větších. Mnozí mladí se cítí handicapovaní, unudění, osamělí, prázdní, nepochopení atd. Četné problémy, které děti a mládež zřejmě prožívají, mohou být způsobeny nebo ovlivněny tím, jak se mění jejich sociální situace, v níž se ocitají bez ohledu na to, jací jsou, co si přejí a co dělají. Řada jedinců není citově ani sociálně tak zralá, aby se dokázala se všemi problémy vyrovnat. Někteří hledají náhražky pro to, aby se alespoň občas cítili lépe či dobře. Mnozí váhají a hledají pomoc. Ne vždy ji naleznou. Jiní bloudí kolem nás i sami v sobě, aniž si uvědomují prázdnotu svého života. A často stačí jen málo. Podat pomocnou ruku.

Sociální situace v naší společnosti se mění. Začínají se odlišovat podmínky různých sociálních skupin pro využívání volného času. Pokud jde o práci s dětmi, mládeží, dost lidí se zajímá především o finanční odměnu. A ne každá rodina může do vznikajících zařízení a institucí svoje děti posílat, protože na to prostě nemá. Dosavadní systém veřejných mimoškolních výchovně vzdělávacích zařízení náležících pod resort MŠMT ČR se zredukoval též z finančních důvodů.

Existující zařízení pro volný čas dětí a mládeže většinou ani nepočítají s příležitostmi pro všechny zájemce. Otevírají se těm, kteří jsou alespoň částečně talentovanými a aktivními jedinci. Pokud není dítě dostatečně aktivní ani talentované, pokud je navíc nekonformní v názorech a chování — pak většinou ztrácí šanci. Jaké má potom před sebou možnosti a vyhlídky? Najít si sobě rovné. Najít si nové autority, když ty předcházející zklamaly. A tak dostáváme děti a mládež do ulic. Můžeme předpokládat, že se zvýší procento těch, kteří budou absolutně bez vedení a kontroly. Budou se buď toulat po městě a páchat trestnou činnost, nebo se budou scházet po bytech a páchat ji tam, anebo se sami stanou obětí trestné činnosti spáchané na nich. Domníváme se, že pokud nevzniknou vhodná zařízení financovaná obecním úřadem či magistrátem apod., tak se to vždy odrazí na sociálně slabších vrstvách.

Veškerá mnohotvárná činnost jedinců ve volném čase má v podstatě dvě základní funkce: formativně výchovnou a kompenzačně rekreační. Formativní vlivy tvoří neobyčejně pestrou škálu různých podnětů, např. vlivy vrstevníků, kamarádů, chování dospělých, požadavky prostředí apod. Základem je interakce se společenským prostředím. Z celého komplexu je třeba vyčlenit výchovu jako nejspecifičtější oblast formování. Při její realizaci se setkáváme s různou úrovní propracovanosti postupů až po vysoce profesionální úroveň. Vnější svět dítěte je v nemalé míře odpovědný za to, jaký bude jeho vnitřní svět a jak se bude utvářet jeho osobnost.

Volný čas se svými aktivitami, realizovanými především ve skupinách, přispívá k uspokojování lidských potřeb, jako jsou: potřeba sociálního kontaktu, potřeba podpory a skupinové atmosféry, pocitu jistoty a bezpečí, uznání, společného prožívání, sounáležitosti a dalších. Zapojení do zájmové činnosti poskytuje možnosti pro vlastní iniciativu a sebepojetí, účast a podíl na společném dění, úsilí o společné cíle a jejich realizaci, spolurozhodování, spoluzodpovědnost, připravenost ke kooperaci a solidaritě, utváření okolního prostředí sociálními akcemi. Poskytuje přirozený rámec socializačního procesu.

Vytvářet podmínky pro smysluplné využívání volného času je též jedna z možností, jak odvádět některé jedince od protispolečenské činnosti. Co dělat pro sociálně neadaptovanou mládež? Ta si do těchto zařízení sama cestu nehledá. Proto musíme dokázat jít za mladými a pokusit se je tak získat např. příležitostnou zájmovou činností a akcemi netradičních forem práce pro pozitivnější činnosti, pomáhat jim nacházet životní orientaci. To je důležitá stránka dimenze volného času.

Pedagogická integrace dítěte s handicapem

Daniela Janečková

V současné době probíhá i v naší společnosti změna od vylučování (segregace) dětí a lidí s defektem k jejich zařazení (integraci) mezi ostatní.

V roce 1994 byl konán společně se studenty PF ZČU v Plzni průzkum související s pedagogickou integrací. Cílem bylo zmapovat dosavadní výsledky integrace žáků s postižením smyslovým (zraku a sluchu), somatickým a s LMD v některých plzeňských základních školách. Sociometrickým testem („Sociometrická metoda a její použití ve školní třídě.“ V. Hradecký, KPPP Plzeň 1989) jsme měřili výběrové vztahy ve skupinách, založené na vzájemném přijímání a odmítání.